

DIE REGSPOSISIE VAN GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA* (1)

Prof. Gerrit Pienaar B JUR COMM LL.D

Die benaming *Gereformeerde kerk* dui gewoonlik in die algemene omgangstaal op die *Gereformeerde kerke in Suid-Afrika* as kerkgroep. Tog hou hierdie benaming vir Gereformeerde teoloë nie daardie betekenis in nie, maar verwys dit na 'n Gereformeerde kerk in plaaslike sin, naamlik 'n gemeente of 'n versameling gelowiges op 'n bepaalde plek (NGB 28; Bavinck 1911 dl 4 319; Van der Linde 1965 20). Die vraag of so 'n kerk 'n vereniging is en indien wel, of dit as 'n genootskap of 'n regs persoon getipeer kan word, ontstaan dikwels onder lidmate, buitestaanders en van regsweë. Ten einde presies vas te stel wat die aard van hierdie versameling natuurlike persone in die regsverkeer is, is dit belangrik om vas te stel wat die terme *kerk* en *kerkverband* in die Gereformeerde dogmatiek beteken.

Aansluitend hierby moet die optrede van die versameling lidmate in die regsverkeer ondersoek word.

1. *Suid-Afrikaanse regspraak betreffende kerkgroepe*

Die Suid-Afrikaanse regspraktyk stel die volgende vereistes vir die bestaan van 'n gemeenregtelike regs persoon:

- daar moet 'n entiteit wees wat draer van regte en verpligtinge afsonderlik van dié van die samestellende lede of bestuurders is;
- die entiteit moet kan voortbestaan ongeag die wisseling van lede of bestuurders;
- die entiteit moet wettige doelstellings nastreef wat nie *contra bonos mores* is nie.

Hierby kan nog gevoeg word (hoewel dit nie uitdruklik vereis word nie) dat daar 'n interne gesagstruktuur moet bestaan, wat voortvloei uit die interne verbandsreg aan die hand waarvan die organe funksioneer (vir 'n volledige uiteensetting, sien Pienaar 1982 126—133).

Dit wil voorkom asof die howe in Suid-Afrika nie die regsposisie van die verskillende kerkgroepe van mekaar onderskei nie. Die Gereformeerde kerk (in plaaslike sin) is aanvanklik deur die Hooggeregshof van die Oranje-Vrystaat as 'n gemeenregtelike regs persoon bestempel. In *Venter e a v Den Kerkeraad der Gereformeerde Kerke te Bethulie* 1879 OVS 4 is beslis dat die eiendomsreg op kerkeiendom van gemelde kerk nie pro-rata aan die lidmate toekom nie, maar dat die kerk te Bethulie 'n regs persoon is wat in eie reg eienaar van die kerkgoedere is. Dit word uitdruklik gestel: "Met het oog op de hierboven aangehaalde utoriteiten (Voet) heb ik geen twiifel dan dat de Gereformeerde Kerk van Bethulie een geldelijk lichaam is, of eene corporatie; en dat zodanige corporatie geene uitdrukkelijke utorisatie noodig heeft... Naar mijn oordeel dus is de kerk van Bethulie eene corporatie, en as zulks kunnen de goederen dier cor-

poratie niet aan de lede, door wien zij bijgedragen zijn, terug worden gegeven”.

Die regter vermeld voorts dat die Gereformeerde kerk te Bethulie nie 'n *societas* (genootskap of vennootskap) wat op kontrak grond is, kan wees nie “... het is een corporatie, bestaande uit mensch-personen, dat, eene zodanige vereniging die voortblijft te bestaan al zouden al het oorspronklike leden verwisseld zijn en andere in hunne plaats gekomen...” Die term *genootskap* het 'n ietwat wye betekenis en skep heelwat verwarring in die Suid-Afrikaanse reg. Dit sal vervolgens gebruik word om 'n vrywillige vereniging sonder regs persoonlikheid wat op kontrak berus, aan te dui (Uys 1961 13, Bamford 1982 117; Pienaar 1982 293—294).

Ook kerke uit ander kerkgroepe is aanvanklik as gemeenregtelike regspersone of korporasies omskryf. In *Dutch Reformed Church, Van Wijks Vlei v Registrar of Deeds* 1918 CPD 375 verklaar regter Gardiner uitdruklik dat die plaaslike Nederduits-Gereformeerde gemeente te Vanwyksvlei nie 'n *societas* nie, maar wel 'n regspersoon is. Ook in die sake *Louvis and others v Oiconomos and others* 1917 TPA 465, *Peach and Co v The Jewish Congregation of Johannesburg* 1894 1 OR 345 en *Prinsloo and others v Nederduitsch Hervormde or Gereformeerde Church* 1889 SAR 2201 word Grieke, Joodse en Nederduitse-Gereformeerde kerke as gemeenregtelike regspersone omskryf.

Toë moet 'n mens uit die huidige regspraak aflei dat kerke in die algemeen nie meer as gemeenregtelike regspersone omskryf word nie, maar as genootskappe (vrywillige verenigings) wat uit onderlinge kontraksluiting ontstaan. Appèlregter Jansen verklaar in *Theron v Ring van Wellington, NG Sendingkerk in SA* 1976 2 SA 1 (A) dat kerke in die algemeen as vrywillige verenigings (genootskappe) wat op kontrak gegrond is, aangemerkt moet word. Hieruit kan geen ander afleiding gemaak word as dat die regsposisie van kerke nie van dié van jokkieklubs, sportverenigings en sosiale verenigings verskil nie. Daar word dan in hofuitsprake ook sterk op die beginsel van die Engelse klubreg gesteun wanneer oor kerklike sake uitsluitel gegee moet word.

Die kerkorde word as die konstitusie of grondwet van die kerk (wat telkens op 'n kontrak berus) aangewys en dit moet dan volgens die gewone beginsels wat op kontrakte van toepassing is, vertolk word (*De Vos v Ringskommissie van die NG Kerk* 1952 2 SA 83 (O) en *Van Vuuren v Kerkraad Môreilig Gemeente, NG Kerk* 1979 4 SA 548 (O)).

In die Romeinse en Romeins-Hollandse reg kon geen aanduiding gevind word dat die regspersoon op kontrak berus nie (Pienaar 1982 12—51). Die vraag ontstaan waar die beginsel vandaan kom dat kerke se regs aard (soos dié van vrywillige verenigings sonder regs persoonlikheid) op kontrak berus. Dit is verder 'n ope vraag of dit billik is dat die Suid-Afrikaanse regspraak sonder meer op die standpunt staan dat *alle* kerke vrywillige verenigings is sonder om op die wese van elke kerk en optrede van sodanige kerk in die regsverkeer te let. Myns insiens is dit ook nie korrek om te beweer dat kerke *nog*

altyd in Suid-Afrika as vrywillige verenigings wat op kontrak berus, getipeer is nie (sien Theron-saak 25).

2. Engelsregtelike invloed

Die huidige standpunt wat die Suid-Afrikaanse howe ten opsigte van die regsposisie van kerke inneem, kan hoofsaaklik aan Engelsregtelike beïnvloeding toegeskryf word. Kragtens die konsessiesistiem is die Engelsregtelike onderskeid tussen *incorporated associations* en *unincorporated associations* vroeër in ons regspraak beklemtoon. Hoewel die konsessiesistiem nie meer in die Suid-Afrikaanse reg geld nie, het dit tog 'n belangrike invloed op die regspraak in verband met die regsposisie van kerke uitgeoefen (sien Pienaar 1982 171—176 en 245—248, asook Smith 1914 10—18 en Pollock en Maitland 1895 486—511).

Die Engelse reg onderskei tussen *incorporated associations*, wat regspersone is, en *unincorporated associations*, wat met genootskappe of vrywillige verenigings in die Suid-Afrikaanse reg ooreenstem. Eersgenoemde ontstaan by wyse van koninklike toestemming (*royal charter*) wat uitdruklik of stilswyend gegee kan word, asook by wyse van wetgewing.

Die *unincorporated associations* is nie regspersone nie, maar wel kontraktuele verhoudings wat tussen 'n aantal persone as lede van hierdie genootskap of vrywillige vereniging ontstaan. Die eiendomsposisie van hierdie verenigings is sodanig dat alle lede as mede-eienaars van die verenigingseiendom beskou word. Regspersoonlikheid word dus kragtens die Engelse konsessiesistiem alleenlik deur *royal charter* of wetgewing verleen en groepe persone wat nie aan die vereistes daarvoor voldoen nie, word as vrywillige verenigings sonder regspersoonlikheid aangemerkt.

In Suid-Afrika is dieselfde op plaaslike kerke toegepas. In *Long v Bishop of Cape Town* 1863 4 Searle 162 word verklaar dat die *Church of England* in Suid-Afrika nie deel van die *Established Church* is nie — dit is 'n genootskap wat op kontrak berus. Hierdie standpunt is ook nagevolg in *De Waal v Van der Horst* 1918 TPD 277 en latere sake, waar beslis is dat kerke vrywillige verenigings of genootskappe is wat deur kontraksluiting opgerig word en funksioneer. Dit is dus duidelik dat die beginsels van die Engelsregtelike konsessiesistiem hier te lande gebruik is om die brug na die genootskapsgedagte te slaan. Dit hou in dat 'n kerk 'n genootskap is en dat die kerkorde die konstitusie of kontraktuele reëls van sodanige genootskap uitmaak. 'n Regspersoon kan daarvolgens slegs deur uitdruklike owerheidstoestemming ontstaan en alle ander groepe is dan hoogstens vrywillige verenigings wie se regsposisie na die analogie van klubs deur die hof beoordeel word. Die konsessiesistiem is nie meer in Suid-Afrika van toepassing nie, maar tog gee die Suid-Afrikaanse howe tans nie uitsluitel oor die vraag of kerklike “genootskappe” regspersone is al dan nie.

3. Ordonnansie 7 van 1843

Die genootskapsgedagte kan voorts teruggevoer word na De Mist se Kerkorde. In 1803 het J. A. De Mist in die Kaap aangekom met 'n

hervormingsplan wat alle godsdienstige aangeleenthede in die Kaap moes reël. De Mist se Kerkorde vir alle kerke aan die Kaap, met 'n gedeelte wat spesifiek vir die Hervormde kerk (voorloper van die huidige Nederduits-Gereformeerde kerk) voorsiening gemaak het, sien in 1804 die lig. Hierin poog hy om die kerk en staat van mekaar te skei, maar op so 'n wyse dat die kerk in alle opsigte onder die beheer van die staat val. Volgens Jooste (1946 90—107) was staatsinmenging by finansiële besluitneming, beroeping van predikante en verkiesing van kerkraadslede van so 'n omvang dat die kerke geeneen van hierdie handeling selfstandig kón uitvoer nie. As gevolg hiervan is die Hervormde kerk feitlik in 'n staatsdepartement verander.

Die ingrypendste nalatenskap van De Mist is egter die feit dat hy as liberalis en aanhanger van beginsels van die Franse rewolusie deur sy Kerkorde 'n heel nuwe kerkbegrip in die Kaap tot stand laat kom het. Jooste (1958 15) verwoord dit raak: "De Mist het egter nie meer hierdie kerkbegrip (verwysende na die Calvinistiese kerkbegrip — my invoeging) geken nie, maar het van die nuwe rewolusiegedagte uitgegaan, naamlik dat die kerk niks anders is as 'n gewone menslike vereniging nie. Daarom het hy ook gepraat van kerkgenootskap wat ter bevordering van deug en goeie sedes 'n Hoogste Wese eerbiedig..." Die uitgangspunt van die kerkregering ingevolge De Mist se Kerkorde was die meerderheidsbeginsel van besluitneming soos dit by gewone verenigings toegepas is.

De Mist se Kerkorde het sy neerslag gevind in Ordonnansie 7 van 1843 (Kaap), en ofskoon dit die *Separation of Church and State Petition* geheet het, het owerheidsinmenging ook hier nie agterweë gebly nie.

Die blote feit dat 'n reglement tot kerkregering in wetgewing vervat moes word, was 'n bevestiging van owerheidsinmenging in kerklike sake. Die belangrike gevolg van hierdie Ordonnansie was dat die tipiese Engelsregtelike reëling wat ten opsigte van *unincorporated associations* gegeld het, op kerke in die Kaapkolonie van toenasing gemaak is. Al was hierdie kerke se prosedure van kerkregering in wetgewing vervat, is die kerke steeds as *unincorporated associations* bestempel aangesien dit nie deel van die *Established Church (Church of England)* uitgemaak het nie. Ordonnansie 7 het gevolglik van die Hervormde kerk 'n vrywillige vereniging gemaak en dit het sodoende die opvatting dat die kerk 'n genootskap is (soos dit reeds in die Kerkorde van De Mist na vore gekom het) bevestig.

Aangesien die beginsel dat 'n kerkgenootskap op kontrak berus, nie uit die Romeine of Romeins-Hollandse reg afkomstig is nie, bestaan daar geen twyfel dat dit die Engelsregtelike beginsel (dat 'n *unincorporated association* op kontrak berus) is wat hier op kerke toegepas word nie. So bepaal artikel 8 byvoorbeeld dat kerklike wette in dieselfde lig en op dieselfde wyse as die kontrakvoorskrifte van 'n vrywillige vereniging vertolk moet word, welke reëls slegs geld vir persone wat hulle vrywillig en kontraktuëel tot die nakoming van gemelde reëls verbind het. Artikel 9 verleen aan die lidmate en kerklike vergaderings outonomie in eie sake, met die voorbehoud dat die regbank mag inmeng indien lidmate, of kerklike vergaderings nie

hulle eie wette nakom of in goeie trou optree nie (Kleynhans 1974 79).

Hierdie beginsels, soos neergelê in Ordonnansie 7, vorm die grondslag van die howe se beoordeling van kerke in Suid-Afrika en dit het ook herhaaldelik in hofuitsprake na vore gekom. So is daar in *Loedolff and Smuts v Murray and Louw* 1862 4 Searle 86 op 89 onder meer verklaar: "The ordinance is, in fact, a private law for the government of the Church, and is binding as a mutual agreement between the parties . . . These powers are very limited, scarcely exceeding those the Court will allow a voluntary association".

Ordonnansie 7 het voorts toepassing gevind in kerksake soos *Loedolff and Smuts v Robertson and others* 1863 4 Searle 128, *Burgers v Du Plessis and others* 1866 1 Roscoe 385 op 397 en 399, *Long v Bishop of Cape Town* 1863 4 Searle 162 op 176 en 177 en *Du Plessis v The Synod of the Dutch Reformed Church* 1930 CPD 403 op 414, 417 en 426. Dit het sy beslag in die Appêlhof in die saak *Theron v Ring van Wellington, NG Sendingkerk in SA* 1976 2 SA 1 (A) op 25 gekry, waar appèlregter Jansen dit sô saamgevat het: "Trouens, op hierdie terrein is kerke nog altyd op dieselfde grondslag as sodanige genootskappe (vrywillige verenigings — my invoeging) behandel. Dit is 'n benadering wat reeds in 1843 deur die wetgewer aan die Kaap met Ordonnansie 7, wat hoofsaaklik gaan oor die "Dutch Reformed Church in South Africa", gevestig is. Artikel 8 het onder andere bepaal dat die reëls en regulasies van dié kerk 'shall be regarded in law in like manner as the rules and regulations of a merely voluntary association, and shall be capable of affecting the persons or properties of such persons only as shall be found in the case of any action or suit before any competent Court to have subscribed, agreed to, adopted or recognised the said rules and regulations or some of them in such manner as to be bound thereby in virtue of the ordinary legal principles applicable to cases of express or implied contract". (Ek beklemtoon).

Gereformeerde kerke kan egter moeilik onder die voorskrifte van Ordonnansie 7 val, aangesien sodanige kerke by die inwerkingtreding van die Ordonnansie nog nie bestaan het nie en daar by die totstandkoming van Gereformeerde kerke in 1859 juis sterk standpunt teenoor owerheidsinmenging in kerklike sake ingeneem is (Jooste 1958 57).

Verder het die eerste Gereformeerde kerke in die destydse Zuid-Afrikaansche Republiek (waar Ordonnansie 7 nie gegeld het nie) tot stand gekom en eers daarna het Gereformeerde kerke in die Kaapkolonie en Oranje-Vrystaat ontstaan. In die Oranje-Vrystaat is in 1879 in die saak *Venter en andere v Den Kerkenraad der Gereformeerde Kerk te Bethulie* 1879 OVS 4 op 6 onomwonde beslis dat 'n Gereformeerde kerk 'n korporasie of gemeenregtelike regspersoon is en nie 'n *societas* (wat op kontrak berus) nie.

Dit sal veel suiwerder wees om 'n plaaslike Gereformeerde kerk as 'n gemeenregtelike regspersoon, wat nie op kontrak nie maar op interne verbandsreg berus (soos wat die geval in die Nederlandse reg is), te omskryf (Assor- Van der Grinten 1980 bd 2/11

162, 164 en 186 ev; Van der Velden 1969 63). Dit is 'n suiwerder toepassing van Romeins-Hollandse regsbeginsele, sonder om met die gemengde beginsele van 'n *unincorporated association* waaraan regspersoonlikheid verleen is (teenstrydig met Engelsregtelike beginsele), te werk.

Daar bestaan 'n aantal praktiese probleme indien die Gereformeerde Kerkorde as 'n kontrak omskryf sou word en die toe- en uitrede van lidmate aan die hand van kontrakbeginsele verklaar moet word, wat hieronder vollediger bespreek sal word. Voorts is daar prinsipiële besware teen die beskouing dat die kerk 'n vrywillige vereniging is wat op kontrak berus — kortweg gestel, negeer dit die ewigheidsbestemming van die kerk asook die feit dat lidmate deur God uitverkies is (O'Brien Geldenhuys 1945 349; Fourie 1973 132; Van der Linde 1965 19; Spoelstra 1977 50).

Die Romeins-Hollandse regspersoonsbegrip bied 'n veel beter verklaring vir die regsposisie van kerke as die Engelsregtelike genootskapsgedagte, wat primêr op kontrak en die trustbeginsel berus (Pienaar 1982 198—199 en 232).

4. *Dogmatiese struktuur van Gereformeerde kerke*

'n Gereformeerde kerk word deur Gereformeerde teoloë met die Griekse term *ekklesia* omskryf, wat meerduidelik is deurdat dit op sowel die kerk in plaaslike sin (in algemene omgangstaal 'n gemeente) as die universele kerk slaan (Snyman 1977 37 en 39; Du Plooy 1982 89 ev). Spoelstra (1977 25) beklemtoon egter die feit dat die plaaslike en universele kerk nie twee verskillende kerke is nie, maar dat daar 'n verband tussen die plaaslike en universele kerk bestaan. Hierop word hieronder vollediger ingegaan. Die term *ekklesia* word vir die plaaslike en die universele kerk gebruik aangesien die plaaslike kerk 'n verskyningsvorm van die universele kerk is.

4.1 *Die kerk in plaaslike sin*

Soms word *ekklesia* in plaaslike sin met die begrip *gemeente* aangedui, maar ter wille van begripsuiwerheid word hierna deurgaans die term *kerk* gebruik (Snyman 1977 24; Du Plooy 1979 11; Bavinck 1911 dl 4 321). Die plaaslike kerk is 'n vergadering en versameling van gelowiges (uitverkorenes) op 'n bepaalde plek (Bavinck 1911 dl 4 321; Snyman 1977 37; Van der Linde 1965 20, Roeleveld 1958 30—34). Histories het die kerk dan ook so ontwikkel dat dit as 'n spesifieke, aanwysbare vergadering op 'n bepaalde plek geïnstitueer is, soos te Korinthe, Rome en Jerusalem (Hand 5 : 11; 1 Kor. 1 : 2. Kyk ook Snyman 1977 37; Van der Linde 1965 20).

Prinsipiël besien is die vergadering van gelowiges nie 'n willekeurige byeenkoms nie, maar is dit 'n vergadering van uitverkorenes wat uit gehoorsaamheid aan God byeenkom (Bavinck 1911 dl 4 322). Die gelowiges kom byeen deurdat hulle hulself aan die voorskrifte van God soos uiteengesit in die Bybel en belydenisskrifte van die kerk (naamlik die Heidelbergse Kategismus, die Nederlandse Gebootsbelydenis en Dordse Leerreëls) onderwerp.

Van der Linde (1965 19) sreek hom dan ook baie sterk uit teen die gedagte dat die (plaaslike) kerk op kontrak berus. Die vrywilligheidsbeginsel wat bestaan by verenigings wat op kontrak berus,

is nie op die kerk van toepassing nie. Die lidmate verbind hulle nie kontraktueel aan mekaar nie, maar hulle onderwerp hulle aan die gesagstruktuur wat God in die plaaslike kerk na vore laat kom. Die kerk verskil dus van 'n vrywillige vereniging deurdat die kerk 'n versameling van persone is wat op 'n eiesoortige wyse byeenkom en funksioneer. Die gedagte kom ook hier na vore dat individue hulle aan 'n verband met 'n bepaalde ideële doelstelling onderwerp en dat hulle nie kontraktueel teenoor mekaar gestel word nie.

Die uitgangspunt by die presbiteriale kerkregeringstelsel is altyd dat die plaaslike kerk outonoom is en finale seggenskap in sy eie sake het. Tog staan die plaaslike kerk nie alleen nie, maar altyd in noue verband met ander plaaslike kerke met dieselfde belydenis, omdat alle plaaslike kerke sigbare openbaringe van die een, universele kerk van Christus is.

Dit is noodsaaklik dat regsprekers kennis moet neem van die onderskeid tussen die kollegiale en presbiteriale stelsels en rekening moet hou met die feit dat Gereformeerde kerke die laasgenoemde stelsel van kerkregering volg. Dit is veral van belang by die beoordeling van die uitoefening van kerklike tug en die verhouding van plaaslike kerke tot mekaar, soos dit by die hou van meerdere vergaderings na vore kom (vir hierdie onderskeid, raadpleeg Pienaar 1982 256—262 en gesag daar aangehaal).

4.2 Die kerk in universele sin

Die standpunt dat die plaaslike kerk as openbaring van die kerk (liggaam) van Christus op 'n bepaalde plek geïnstitueer is, is nie 'n aanduiding daarvan dat plaaslike kerke los van mekaar staan nie. Alle gelowiges word ook tot die eenheid van die universele kerk (liggaam van Christus) verbind. "Wanneer ons die Nuwe Testament nagaan, word dit duidelik, soos hieronder sal blyk, dat sowel die wêreldwye geloofsgemeenskap in die nuwe bedeling as die plaaslike gemeenskappe van gelowiges met die woord *ekklésia* aangedui word", sê Du Plooy (1982 82). 'n Plaaslike kerk is dus die sigbare openbaring van die universele kerk (liggaam van Christus) op 'n bepaalde plek. Artikel 27 NGB lui: "Ons glo en bely 'n enige katolieke of algemene Kerk wat 'n heilige vergadering is van almal wat waarlik in Christus glo, wat hulle hele saligheid in Jesus Christus verwag en gewas is deur sy bloed, geheilig en verseël deur die Heilige Gees. Hierdie kerk was daar van die begin van die wêreld af en sal daar wees tot aan die einde toe, soos daaruit blyk dat Christus 'n ewige Koning is wat nie sonder onderdane kan wees nie".

Die band wat tussen plaaslike kerke bestaan, word as *kerkverband* aangemerkt. Tog moet 'n mens versigtig wees om nie kerkverband as sinoniem vir die universele kerk te gebruik nie. Die universele kerk is die voorwaarde vir en nie die gevolg van kerkverband nie (Spoelstra 1967 26).

Weens hierdie eenheid in die universele kerk, moet die verband tussen plaaslike kerke ook sigbaar na vore kom en dan wel by wyse van onderlinge gemeenskap wat tussen plaaslike kerke moet plaasvind (Van der Linde 1965 131). Omdat plaaslike kerke wat een belydenis

nastreef nie net die belydenis in die plaaslike kerk tot volle openbaring kan laat kom nie, is kerkverband dus 'n gegewene en 'n opdrag (Du Plooy 1982 117 en 120).

Kerkverband is dus iets wat beleef word tussen plaaslike kerke wat een belydenis het en juis in die beleving daarvan kom kerkverband tot sigbare openbaring. Dit is nie slegs 'n geestelike band nie, maar oral waar plaaslike kerke tot meerdere vergaderings toetree, word die kerkverband sigbaar geopenbaar (Du Plooy 1982 138 en 238).

Tog moet daarteen gewaak word om onder kerkverband 'n institutêre eenheid te verstaan. Spoelstra (1977 58) waarsku tereg dat nie van plaaslike kerke in kerkverband gepraat moet word asof hulle as kerkverband korporatief bestaan nie, maar dat hulle *in* kerkverband gesamentlik, maar naas mekaar, moet en kan bestaan. Naas die plaaslike kerke ontstaan daar nie 'n eenheidsinstituut of 'n geïnstitueerde kerkverband wat met 'n sinode of 'n ander meerdere vergadering vereenselwig kan word of met regs persoonlikheid bekleed kan word nie. Kerkverband is dus 'n bestaanswyse wat eie aan die kerk is en wat daartoe lei dat die gelowiges altyd daarvan bewus is dat hulle deel van die universele kerk uitmaak (Du Plooy 1982 139; Spoelstra 1977 25).

Hoewel kerkverband permanent beleef word, is meerdere vergaderings bloot tydelik van aard en is daar geen sprake daarvan dat dit die selfstandigheid van die plaaslike kerke ophef of tot versmelting tot 'n korporatiewe grootheid lei nie. Daar kom geen permanente, oorkoepelende liggaam met of sonder regs persoonlikheid naas of bokant die plaaslike kerke tot stand nie.

Daarom kan kerkverband ook nie as 'n vennootskap (Kruger, Du Plessis en Spoelstra 1966 178; Roeleveld 1980 6) of as 'n genootskap getipeer word nie. 'n Genootskap is ook maar 'n liggaam (weliswaar sonder regs persoonlikheid) wat permanent bestaan en wat as 'n geïnstitueerde entiteit onderhewig aan kontrakvoorskryfte handel (Bamford 1982 117; Uys 1961 13). Dit bring weer mee dat daar permanensie aan meerdere vergaderings verleen word en dat daar 'n oorkoepelende organisasie ontstaan. Nog minder kan kerkverband as 'n korporatiewe eenheid (Bouwman 1937 71 en 72) omskryf word. Dit sou lei tot die gedagte dat een groot liggaam deur die versmelting van 'n aantal kleiner liggamme ontstaan, wat hier juis nie die geval is nie. Kerke kom dus saam *in* kerkverband en nie *as* kerkverband nie.

In die geval van die kerk in universele sin (soos dit in die kerkverband vergestalt word) is dit noodsaaklik dat die regsprekers met die dogmatiese struktuur van die Gereformeerde kerke rekening sal moet hou.

* *Uittreksel uit Die gemeenregtelike regs persoon in die Suid-Afrikaanse privaatreë, proefskrif PU vir CHO, 1982.*